

ALEKSANDRA PAULINA GRABOWSKA¹

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE PRZESTĘPCZOŚCI STADIONOWEJ NA PRZYKŁADZIE POLSKICH KIBICÓW PIŁKI NOŻNEJ

FACTORS CONTRIBUTING TO STADIUM CRIME AS EXAMPLED BY POLISH FOOTBALL FANS

Streszczenie. Opracowanie poświęcone jest problematyce przestępczości stadionowej w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska kibiców piłkarskich. Przedstawiono strukturę i specyfikę grup kibicowskich, w tym pseudokibiców, analizując ich formy organizacji oraz działalność o charakterze przestępczym. Omówiono wykroczenia i przestępstwa związane z wydarzeniami sportowymi – bójki, dewastacje, nielegalne substancje czy tzw. ustawki. W artykule wskazano również na złożone przyczyny agresji kibiców, uwzględniając zarówno czynniki społeczne, jak i potrzebę przynależności grupowej. Przeanalizowana została również, rola alkoholu i innych substancji odurzających, które często są kojarzone z kulturą kibicowską, a także krytycznie ocenia medialny obraz kibica, podkreślając obecność alternatywnych narracji. Artykuł bazuje na analizie literatury przedmiotu i aktów prawnych, podkreślając potrzebę odpowiedniego podejścia do problemu, łączącego aspekty prawne, prewencyjne i edukacyjne.

Słowa kluczowe: kibice, przestępczość stadionowa, piłka nożna, agresja

Abstract. This study addresses the issue of stadium crime in Poland, with particular emphasis on the football fan community. It presents the structure and specificity of fan groups, including hooligans, analyzing their organizational forms and criminal activity. It discusses offenses and crimes related to sporting events – fights, vandalism, illegal substances, and so-called "fights." The article also highlights the complex causes of fan aggression, taking into account both social factors and the need for group belonging. It also examines the role of alcohol and other

¹ Mgr Aleksandra Paulina Grabowska. ORCID: 0009-0004-1533-8829.

Artykuły są objęte licencją Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

intoxicating substances, which are often associated with fan culture, and critically assesses the media portrayal of fans, highlighting the presence of alternative narratives. Based on an analysis of the relevant literature and legal acts, the article emphasizes the need for an appropriate approach to the problem, combining legal, preventive, and educational aspects.

Keywords: fans, stadium crime, football, aggression

Wstęp

Zjawisko przestępczości stadionowej i powiązanych z nią zagadnień takich jak, chuligaństwo stadionowe, chuligaństwo piłkarskie czy przemoc stadionowa, należy do jednych z bardziej interesujących tematów badanych przez kryminologię. Zainteresowanie tym zagadnieniem wynika prawdopodobnie z dwóch powodów. Po pierwsze, jest ono silnie powiązane z piłką nożną – jedną z najpopularniejszych dyscyplin sportowych na świecie. Po drugie, z uwagi na widowiskowy charakter, temat ten przyciąga dużą uwagę mediów. Mimo to należy zauważyć, że w polskiej literaturze naukowej, zarówno z zakresu prawa karnego, jak i kryminologii, problem ten jest w dużym stopniu pomijany. Brak ten staje się szczególnie widoczny, gdy porównamy polskie opracowania z bogatym dorobkiem kryminologii w krajach Europy Zachodniej. Kryminologia brytyjska, włoska czy holenderska rozpatruje to zagadnienie szerzej i z większym zainteresowaniem, niż badacze czy specjaliści w naszym kraju². Dlatego właśnie podjęłam się tego tematu, by zgłębić i przedstawić wiedzę odnośnie przyczyn i skutków działania środowiska kibiców piłkarskich w Polsce, oraz jak państwo radzi sobie z występkami i łamaniem prawa na stadionach przez fanów futbolu. Celem badawczym było przedstawienie oraz próba zrozumienia, jak powstaje i co jest przyczyną agresji wśród kibiców, która powoduje występowanie przestępczości stadionowej. I właśnie ta agresja jest najczęściej kojarzoną cechą tej grupy społecznej.

Historia ruchu kibicowskiego w Polsce zaczyna się od wczesnych lat 20. XX wieku. Przez ponad 100 lat historii podejście do kibicowania i obcowania na imprezach sportowych zmieniło się oraz przeniknęło do różnych sfer życiowych i ludzi przywiązanych do jakiegoś klubu, i do świadomości zwykłych osób niezwiązanych z piłkarskim światem. Fani w Polsce zaczęli się głównie organizować w czasach PRL-u, jednak były to głównie nieformalne grupy koleżeńskie. Prawdziwy rozwój zorganizowanych grup kibicowskich nastąpił po 1989 roku. Z biegiem czasu zaczęły powstawać grupy ultras, które zajmo-

² P. Chlebowicz, *Chuligaństwo stadionowe, Studium Kryminologiczne*, Warszawa 2009, s. 11.

wały się organizowaniem dopingu i przygotowywaniem efektownych opraw, mających na celu urozmaicenie wydarzeń sportowych. Dzięki coraz bardziej kreatywnym oprawom, wydarzenia na trybunach zaczęły przyciągać nowych kibiców i sponsorów. Początkowo kluby traktowały fanów jako zło konieczne, ale sytuacja zmieniła się wraz z powstaniem stowarzyszeń, które stały się oficjalnymi przedstawicielami kibiców⁷⁶.

1. Definicja przestępczości stadionowej

Opracowanie jednoznacznej definicji chuligaństwa stadionowego stanowi duże wyzwanie, zwłaszcza że zarówno jej treść, jak i zakres są nieprecyzyjnie określone. Problem ten dotyczy nie tylko definicji naukowych w Polsce, ale także w anglosaskiej kryminologii, która nie stworzyła jeszcze satysfakcjonującej definicji tego zjawiska. Trudności w definiowaniu chuligaństwa stadionowego wynikają z licznych czynników i zmiennych, które wchodzą w jego skład, a także z konieczności uwzględnienia szerszego kontekstu społecznego. Zgodnie z badaniami Football Industry Group, która specjalizuje się w analizie zagadnień związanych z piłką nożną, chuligaństwo stadionowe najczęściej rozumiane jest jako zamieszki i niepokoje wywoływane przez kibiców. Część z tych incydentów jest wcześniej planowana przez tzw. „firmy” czy gangi, które deklarują swoje powiązania z konkretnymi klubami piłkarskimi. W Polsce problem chuligaństwa stadionowego jest marginalnym tematem w ramach nauk penalnych i rzadko podejmowanym w dyskusjach stricte naukowych. Przegląd literatury z zakresu kryminologii i prawa karnego pokazuje, że zagadnienie to jest prawie nieobecne w tych obszarach badawczych, znajdując się na ich obrzeżach. Brakuje nie tylko podstawowych danych na ten temat, ale także odpowiedniej terminologii, która mogłaby uporządkować i usystematyzować zgromadzone informacje³. Według słownika PWN chuligaństwo definiuje się jako czyn popełniony bez racjonalnie dających się wytłumaczyć pobudek, jedynie w celu okazania lekceważenia dla zasad współżycia społecznego i porządku prawnego⁴.

Różni polscy badacze, różnie definiują pojęcie jakim jest chuligaństwo i przestępczość stadionowa. Anna Pawełczyńska, rozważając przyczyny chuligaństwa, zwróciła uwagę na istnienie specyficznych grup młodzieżowych, których działalność wyraźnie zakłócała porządek społeczny, wprowadzając

³ K. Gac, *Chuligaństwo stadionowe - próba socjologicznej analizy zjawiska*, Instytut Politologii, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Warszawa 2020, s. 471.

⁴ *Chuligaństwo*, <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/chuliga%C5%84stwo>, na dzień 05.12.2024 r.

niepokój i dezintegrację w obrębie wspólnoty. Autorka wskazała, że zachowania tych młodych ludzi często przybierały formy agresji, wandalizmu czy innych działań, które w negatywny sposób wpływały na funkcjonowanie całego społeczeństwa⁵. Z kolei Agnieszka Nowicka, przyglądając się naturze chuligaństwa, uznała je za rodzaj wykolejenia społecznego, które objawia się brakiem prawidłowego uspołecznienia jednostki. To zjawisko prowadzi do niemożności integracji jednostki w ramach społecznych, a przez to do utrudnienia jej pełnienia roli obywatela. Nowicka zauważyła, że jednostki takie nie są w stanie zinternalizować norm i wartości, które pozwalają na prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, co w konsekwencji skutkuje ich izolacją społeczną i może prowadzić do dalszych trudności w integracji z otoczeniem⁶. W literaturze przedmiotu często podkreśla się, że przestępczość może być skrajną formą aspołecznych zachowań, które rozwijają się w długim procesie społecznym, prowadząc jednostkę do stopniowego, lecz nieodwracalnego niedostosowania społecznego. Przestępczość, jako konsekwencja tego procesu, stanowi swego rodzaju efekt finalny, który może wynikać z wielu czynników, w tym z braku stabilnych wzorców wychowawczych, marginalizacji społecznej czy zaniedbania ze strony najbliższego otoczenia⁷.

2. Socjologiczne aspekty zachowań kibiców

Jedną z najbardziej kojarzonych rzeczy z kibicami i taką, którą najczęściej opisuje się ich zachowanie jest agresja. Agresja w relacjach międzyludzkich polega na łamaniu norm i reguł współżycia społecznego, które zostały wypracowane przez lata doświadczeń historycznych. Dochodzi do niej, gdy działanie atakującego nie wymaga bezpośredniego kontaktu z ofiarą⁸.

Klasyczne podejście do agresji opiera się na teorii frustracji-agresji, która została z biegiem czasu zmodyfikowana. Zaczęto wskazywać, że frustracja jest tylko jednym z wielu czynników prowadzących do agresji. A.H. Buss zaznacza, że zachowania agresywne mogą być reakcją nie tylko na frustrację, ale również na szereg innych bodźców. Nawet działania pozornie racjonalne, choć szkodliwe, mogą być środkiem do osiągnięcia zamierzonego celu.

⁵ A. Pawełczyńska, *O niektórych przyczynach chuligaństwa*, [w:] Chuligaństwo. Studia, red. J. Sawicki, Warszawa 1956 r., s. 91.

⁶ A. Nowicka, *Chuligaństwo – agresja dla zabawy*, Edukacja i Dialog, 2004, nr 4, s. 60.

⁷ M. Kamiński, *Chuligaństwo stadionowe, problematyka prawna, kryminologiczna i psychologiczna*, Poltext Sp. z o.o., Warszawa 2021, s. 13.

⁸ A. Gorący, *Władczość sportowa – stadium agresji*, [w:] Roczniki Naukowe AWF, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 129.

W środowisku pseudokibiców zachowania agresywne są często formą zdobywania uznania w grupie, szczególnie jeśli towarzyszy im konfrontacja z innymi grupami chuligańskimi lub z siłami porządkowymi⁹. G. Stricker udowodnił eksperymentalnie, że osoby, które nie mogły rozładować napięcia w sposób konstruktywny, były skłonne przenosić swoją agresję na inne osoby – często przypadkowe i bezbronne. Z kolei L. Berkowitz rozwinął teorię frustracji-agresji, łącząc ją z teorią uczenia się. Według niego, pomiędzy frustracją a agresją występują zmienne pośredniczące, takie jak:

- gniew jako specyficzna emocja towarzysząca agresji,
- interpretacja sytuacji przez jednostkę.

Gniew może być emocjonalną odpowiedzią na brak możliwości osiągnięcia celu, tworząc tym samym gotowość do agresywnych zachowań. Taką reakcję można również wywołać poprzez wcześniejsze uczenie się agresywnych wzorców reakcji. Jednak nie każda frustracja skutkuje agresją – konieczne są jeszcze określone bodźce, które zostaną skojarzone z wcześniejszym doświadczeniem gniewu. Pseudokibice nierzadko prowokują zamieszki w różnych miejscach publicznych, takich jak pociągi czy stadiony, często nie będąc nawet realnie zaangażowanymi w kibicowanie. Wielu z nich nie przychodzi na mecze, by wspierać drużynę, lecz szuka okazji do konfrontacji. Coraz częściej do starć dochodzi nie tylko na stadionach, ale również w innych przestrzeniach publicznych, umawianych z wyprzedzeniem przez media społecznościowe i telefony komórkowe¹⁰.

Nasilenie agresji może być efektem działania określonego bodźca, a jego wpływ uzależniony jest od skojarzeń jednostki z wcześniejszymi doświadczeniami oraz od jej gotowości do podjęcia zachowań agresywnych. Takie reakcje często wynikają z frustracji i niekoniecznie muszą mieć swoje źródło jedynie w aktualnym kontekście sytuacyjnym. Agresywne postawy mogą rozwijać się przez obserwację i naśladowanie innych osób, co zauważyli badacze A. Bandura i R.H. Walters. Zamiast skupiać się na teorii frustracji-agresji, zwrócili uwagę na mechanizmy społeczne związane z uczeniem się agresji¹¹.

Wskazali oni dwa kluczowe czynniki kształtujące agresywność:

- uczenie się przez naśladowanie,
 - obecność silnych modeli społecznych (tzw. high magnitude theory).
- Z ich analiz wynika, że obserwowanie aktów agresji może prowadzić

⁹ J. Dudała, *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s. 118-119.

¹⁰ Tamże.

¹¹ M. Kosewski, *Agresywni przestępcy*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1997, s. 96-97.

do podobnych zachowań w przyszłości. Skala i rodzaj agresji zależą jednak od wielu czynników, takich jak częstotliwość ekspozycji, relacja między obserwowanym a obserwowanym, czy też to, czy dane zachowania są nagradzane, czy karane.

Choć badacze wciąż nie wypracowali jednej, powszechnie przyjętej definicji agresji, niektórzy, jak R. Mandel, uznają ją za sposób działania wpływający z wrogich emocji i ukierunkowany na wyrządzanie szkód. Może to być zarówno fizyczne niszczenie mienia, jak i atak skierowany przeciwko drugiej osobie. Celem takich działań często jest wywołanie cierpienia lub dominacja nad innymi, co może służyć potwierdzeniu własnej wartości¹².

Elliot Aronson zaproponował podział agresji na dwa główne typy: agresję wrogą i instrumentalną. Ta pierwsza pojawia się jako bezpośrednia odpowiedź na silne emocje, szczególnie gniew, i ma na celu wyrządzenie szkody. Przykładem może być atak na przeciwnika w wyniku prowokacji. Z kolei agresja instrumentalna ma charakter celowy – nie wynika z emocji, lecz służy osiągnięciu konkretnego celu, np. zatrzymaniu zawodnika w sporcie. Aronson zauważa także, że w kulturze amerykańskiej sukces często utożsamiany jest z bezwzględnym zwycięstwem. Legendarny trener Vince Lombardi ujął to w słowach: „Zwycięstwo nie jest najważniejsze, to jedyna rzecz, która się liczy”. Takie podejście może usprawiedliwiać stosowanie agresywnych środków do osiągnięcia sukcesów¹³.

W kontekście społecznym ważną rolę odgrywa proces uczenia się – ludzie przyswajają agresywne zachowania poprzez obserwację oraz interakcje społeczne. L. Berkowitz wskazał, że pojawienie się agresji może być skutkiem przypomnienia sobie wcześniejszych sytuacji związanych z gniewem, a także obecnością bodźców symbolicznie z nimi powiązanych (np. przedmiotów). W przypadku pseudokibiców impulsem do agresji może być już samo pojawienie się innej grupy fanów na stadionie albo działania policji, które odbierane są jako prowokacja – przykładem może być atak na funkcjonariuszy przed meczem derbowym Zagłębia Sosnowiec z Lechem Poznań. Jak donosiła prasa, niektórzy kibice Lecha planowali wywołać zamieszki jedynie z nudów. U części uczestników takich zajęć agresja wynika z potrzeby rozładowania wewnętrznych napięć, natomiast inni traktują tę sytuację jako okazję do zaistnienia w grupie. Po usłyszeniu ustalonych wcześniej haseł – często przekazy-

¹² Z. Skorny, *Psychologiczna analiza agresywnego zachowania się*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1968, s. 130.

¹³ E. Aronson, *Człowiek Istota Społeczna*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 200, s. 236.

wanych przez telefony komórkowe – ruszają wspólnie w wyznaczone miejsca, aby wszcząć bójkę¹⁴.

Osoby zaliczane do społeczności kibiców często przejawiają skłonności do zachowań agresywnych, które mogą przybierać zarówno werbalną, jak i fizyczną formę.

Charakterystyczne dla tej grupy są brutalne działania, często nastawione na wyrządzenie szkody przeciwnikowi, zarówno w sensie dosłownym, jak i symbolicznym. Wśród źródeł agresji wskazuje się m.in. frustrację, brak perspektyw życiowych czy problemy zawodowe. Dodatkowo nie bez znaczenia są czynniki wspomagające, takie jak nadużywanie alkoholu i substancji psychoaktywnych, w tym popularnych wśród pseudokibiców środków pobudzających, jak np. amfetamina¹⁵.

Zgodnie z analizą E. Fromma, w realiach współczesnych społeczeństw przemysłowych uległy zatarciu tradycyjne struktury społeczne oraz związane z nimi wartości. Prowadzi to do spłycenia więzi międzyludzkich oraz zaniku autentycznego zaangażowania w życie społeczne, co w konsekwencji może skutkować wzrostem skłonności do zachowań destrukcyjnych. Kibice, choć stanowią tylko część ogółu osób przejawiających agresję, szczególnie widoczni są wśród młodzieży, gdzie agresywne postawy często przyjmują formę normy grupowej¹⁶.

Ważnej typologii kibiców dokonała sama Policja, zawierając ją w załączniku do decyzji nr 57 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 lutego 2005 roku. Dokument ten dotyczył zasad gromadzenia i przetwarzania danych związanych z bezpieczeństwem imprez masowych oraz informacji o osobach objętych zakazem wstępu na takie wydarzenia. W ramach tego opracowania uczestnicy imprez sportowych zostali podzieleni na trzy grupy:

- Grupa A obejmuje osoby, które – według wcześniejszych obserwacji – nie powodują zakłóceń ani nie biorą udziału w incydentach bez względu na sytuację;
- Grupa B to uczestnicy, którzy w określonych okolicznościach, zwłaszcza pod wpływem zewnętrznych bodźców, mogą naruszyć porządek publiczny lub prowokować innych do negatywnych zachowań;
- Grupa C skupia osoby, dla których głównym celem uczestnictwa w wydarzeniu jest wywoływanie zamieszek, konfrontacji z innymi

¹⁴ J. Dudala, *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s.120-121.

¹⁵ Tamże, s. 125.

¹⁶ E. Fromm, *Anatomia ludzkiej destrukcyjności*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1998, s. 123

uczestnikami lub służbami porządkowymi, często jako forma wyrażenia swojego stanowiska lub emocji¹⁷.

Współcześnie zjawisko to obserwuje się w coraz większym zakresie, również poza stadionami – agresja towarzyszy wielu codziennym sytuacjom. Można odnieść wrażenie, że staje się ona jednym z przejawów społecznej kondycji naszych czasów. W wielu przypadkach agresywne zachowania idą w parze z używaniem substancji psychoaktywnych i marginalizacją społeczną, przejawiającą się m.in. bezrobociem. Tego typu okoliczności tworzą podatny grunt dla rozwoju zjawisk patologicznych, które niosą ze sobą negatywne skutki zarówno dla jednostki, jak i szerszych struktur społecznych¹⁸.

Ważnym aspektem tego, dlaczego kibice zachowują się agresywnie i jak tworzą opinie o sobie w szerszym społeczeństwie, jest zdanie samych zainteresowanych i to jak oni postrzegają swoje zachowanie. Idealnym przykładem i opisem takiego zachowania jest poniższy cytat z książki Romana Zielińskiego „Pamiętnik Kibica”:

“Nie wiem za kogo się uważasz. Jesteś bezwzględny, cyniczny, brutalny, czy drobnym strachliwym chłopakiem chcącym przed światem ukryć swoje słabości? A może jest w tobie sporo jednego i drugiego, w zależności od miejsca, czasu i okoliczności. Od ludzi którzy w danym momencie cię otaczają? Na pewno siedzi w tobie agresja. Na bank. Inaczej nie pojechałbyś na wyjazd, nie zostałbyś fanatykiem. To czy twoja agresja się wyzwoli zależy od ilości bodźców, które na ciebie mają wpływ. Dopóki nikt nie wchodzi ze swoimi buciorami na twój teren jest okej. Ten twój ogródek tak łatwo naruszyć, nie trzeba wcale cię uderzyć, ani nawet pchnąć. Wystarczy źle coś powiedzieć, krzywo spojrzeć. Zachować się nie tak, jakiś idiotyczny gest i awantura gotowa. Spójrz wokół siebie. Czy twoi znajomi są inni? Jeśli uważasz, że tak, to pomyśl sobie że kopiesz tego innego z całej siły w kostkę i mówisz mu „gnojku”. Wydaje ci się że nie jesteś w stanie wyprowadzić go z równowagi? No to kopnij raz jeszcze, i jeszcze. I co, nic? A może dostałeś już w zęby? Na pewno. 100%. Tacy jesteśmy. Nadeptują nam na odciski. Czasem przypadkiem czasem specjalnie. My tego nie lubimy. Jeśli nawet za pierwszym razem, to za drugim, trzecim coś w nas pęka. Rzucamy w twarz złe słowo, także spojrzanie. Może gość uspokoi się. Może... ale raz na jakiś czas to nie wystarcza,

¹⁷ Decyzja nr 57 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 lutego 2005 roku w sprawie systemu gromadzenia i przetwarzania przez Policję informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych oraz udzielenia informacji o osobach, wobec których orzeczono środek karny zakazu wstępu na imprezę masową, Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji nr 6, poz. 24 i 25.,

¹⁸ J. Dudala, Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s. 125.

nie skutkuje. Wtedy i on podnosi swój poziom adrenaliny. Patrzy na ciebie twardo. Coś mówi. To się tobie wyraźnie nie podoba a przecież jesteś lub chcesz być twardzielem. Zaczyna się wymiana zdań. Nie lubicie się, najwyższy czas porozmawiać używając argumentów ostatecznych. Dla ciebie ostateczny argument to piącha. Dla niego też? No więc na co czekamy, lu chama w ryło.

A ileż to razy ty kogoś kopiesz. Niby przypadkiem, prowokujesz? Albo mówisz jakieś złośliwości. Już wiesz dlaczego nie może być samych zgód? Ten którego kopnąłeś wie.

Najczęściej ostatnio zadawanym kibicom pytaniem jest „Skąd się w was bierze tyle agresji?” Sport jest dziedziną życia, w której w sposób pokojowy można wyładować zbierającą się złość. Ludzie mający jej niewiele nigdy nie będą dobrymi zawodnikami. [...] Tak się składa, że publika identyfikuje się z zawodnikami w grach zespołowych. Dlaczego? To pytanie należy zadać socjologom. Agresja z boiska bardzo szybko i nad wyraz łatwo przenika na trybuny. Zawodnik biegnie po wychodzącą na aut piłkę. Robi co może, daje z siebie wszystko... ten nastrój natychmiast się udziela publice. Trzymają kciuki za swojego lub wyzywają przeciwnika. Dopadł futbolówki tuż przy samej linii. Okrzyk szczęścia u jednych, jęk zawodu u drugich. Najprostsze sposoby okazywania swych uczuć. I tak to jest.

Ja, kibol swojej drużyny identyfikuję się z nią. Moim przeciwnikiem jest to wszystko i ci wszyscy, którzy robią cokolwiek, by mojemu zespołowi przeszkodzić. Kto nie jest ze mną jest przeciwko mnie! A kto jest przeciwko mnie musi zostać ukarany. Pieprzony słupek, gdy piłka po odbiciu się od niego nie wpadła do bramki przeciwnika. Sędzia lub, bo wygwizdał inaczej niż bym tego sobie życzył. Cały świat jest zły i podły gdyż dybie na mnie, na mój klub. Ci co myślą inaczej są głupi i nienormalni. Albo skorumpowani, nieprawdaż?

Takie są ludzkie uczucia. Tacy jesteśmy my, nie tylko kibice. Takie jest całe społeczeństwo¹⁹.”

3. Rola alkoholu i narkotyków w przestępczości stadionowej

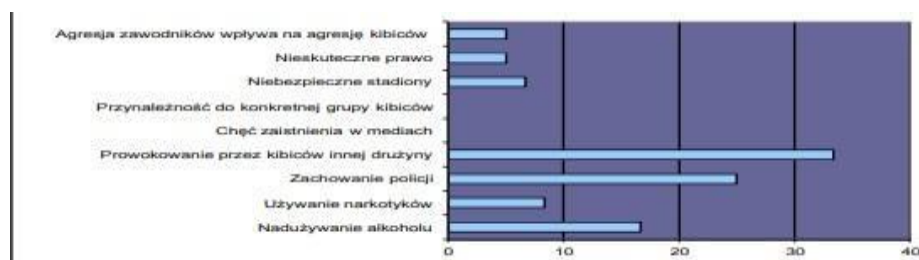
Agresję wśród kibiców może wywoływać wiele czynników. Jednym z takich bodźców, które doprowadzają do wybuchu konfliktów i złych zachowań są środki odurzające. Najczęściej nadużywane przez tę grupę społeczną, są takie używki jak alkohol i narkotyki. W 2013 roku przeprowadzono badania na Uniwersytecie w Bydgoszczy, wśród 60 kibiców piłki nożnej. Badania

¹⁹ Cyt. R. Zieliński, *Pamiętnik kibica*, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1993, s. 46.

pokazały, że jednym z kluczowych czynników sprzyjających występowaniu zachowań agresywnych w środowisku stadionowym są prowokacyjne działania zarówno ze strony kibiców drużyny przeciwnej, jak i przedstawicieli służb porządkowych. Wzajemne zaczepki słowne, obraźliwe hasła, gesty, a także przesadnie agresywne interwencje ochrony mogą prowadzić do eskalacji napięcia i wybuchów przemocy. Jednak, nie bez znaczenia pozostaje wpływ substancji psychoaktywnych. Nadużywanie alkoholu oraz środków odurzających, takich jak amfetamina czy marihuana, w znacznym stopniu towarzyszą kibicom na wydarzeniach sportowych. Substancje to obniżają zdolność do kontroli emocji i zachowań, a jednocześnie zwiększa skłonność do impulsywnego reagowania. W efekcie połączenie czynników środowiskowych z chemiczną stymulacją organizmu tworzy niebezpieczną mieszankę, która często prowadzi do otwartych konfliktów, bójek oraz aktów wandalizmu na stadionach²⁰

Na zadane pytanie *Jakie według Pana /Pani są przyczyny zachowań agresywnych wśród kibiców?* Respondenci odpowiedzieli aż na trzecim miejscu wśród najczęściej wymienianych czynników pojawiło się nadużywanie alkoholu – ten aspekt wskazało 17% respondentów. Z kolei trudniejszym do uchwycenia, lecz równie istotnym czynnikiem pozostaje obecność środków psychoaktywnych w środowisku kibicowskim. Około 8% uczestników badania zwróciło uwagę na narkotyki jako istotny element sprzyjający agresji²¹.

Rys. 1 Jak według Pana /Pani są przyczyny zachowań agresywnych wśród kibiców?

Źródło: J. Rządkowski, M. Napierała, M. Cieślicka, W. Zukow, R. Muszkieta, S. Iermakov, *Agresja Wśród Kibiców Piłki Nożnej*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2013, s. 119.

²⁰ J. Rządkowski, M. Napierała, M. Cieślicka, W. Zukow, R. Muszkieta, S. Iermakov, *Agresja Wśród Kibiców Piłki Nożnej*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2013, s. 109

²¹ Tamże, s. 119.

Ustawy jednak ograniczają, chociażby spożycie alkoholu na imprezach masowych, typu mecze piłki nożnej. Zgodnie z art. 56 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, ustawodawca przewidział sankcje za wnoszenie lub posiadanie napojów alkoholowych podczas wydarzeń masowych, jeżeli działania te są sprzeczne z obowiązującymi przepisami. Naruszenie tego zakazu może skutkować karą ograniczenia wolności bądź grzywną w wysokości nie mniejszej niż 2 000 zł²².

Warto jednak zwrócić uwagę na pewien paradoks – z jednej strony art. 56 wspomnianej ustawy zabrania wniesienia alkoholu na teren stadionu, z drugiej zaś art. 8a tego samego aktu prawnego dopuszcza jego sprzedaż, podawanie oraz spożywanie na terenie obiektu, pod warunkiem spełnienia określonych wymogów. Jednocześnie ustawodawca, mając na uwadze kwestie bezpieczeństwa, ustanowił istotne ograniczenia dotyczące formy, w jakiej napoje alkoholowe mogą być oferowane. Zgodnie z ust. 4 art. 8a ustawy, sprzedaż alkoholu w opakowaniach wykonanych ze szkła, metalu czy tworzyw sztucznych – mogących potencjalnie zostać użyte jako niebezpieczne przedmioty – jest zakazana. Celem tego przepisu jest zapobieganie sytuacjom, w których opakowanie mogłoby zostać rzucone w kierunku innych uczestników wydarzenia lub na murawę, stanowiąc realne zagrożenie dla zdrowia i życia²³.

Nielegalne wnoszenie alkoholu na teren imprez masowych, mimo obowiązujących przepisów, wciąż stanowi istotny problem z punktu widzenia bezpieczeństwa uczestników wydarzeń sportowych. Najczęściej spotykaną formą tego procederu jest ukrywanie niewielkich butelek szklanych, zwykle zawierających wódkę, o pojemności do 250 ml pod odzieżą osób wchodzących na stadion. Rzadziej podejmowane są próby wniesienia innych rodzajów alkoholu, takich jak piwo czy wino, co wynika głównie z trudności związanych z ukryciem większych opakowań. Chociaż organizatorzy wydarzeń stosują środki zapobiegawcze, takie jak wyrwykowe kontrole osobiste przeprowadzane przez służby porządkowe, nie zawsze są one wystarczająco skuteczne, aby wykryć wszystkie przypadki łamania zakazu. Zdarzają się również szczególnie niepokojące sytuacje, w których alkohol próbuje się przemycić na stadion z wykorzystaniem dzieci – przykładowo, poprzez ukrycie butelek w kapturach ich ubrań. Tego rodzaju działania wskazują na skalę problemu oraz determinację niektórych uczestników imprez sportowych w obchodzeniu obowiązują-

²² Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, Dz.U. 2009 nr 62 poz. 504, art. 56.

²³ Tamże, art. 8a.

cego prawa, co wymaga dalszych analiz oraz intensyfikacji środków zapobiegawczych²⁴.

Jednak nie tylko zażywanie różnych substancji odurzających i psychoaktywnych kojarzy się ze środowiskiem kibicowskim i przestępczością stadionową. Dużą rolę odgrywa także, handel takimi używkami oraz działania w grupach przestępczych. W ostatnich latach zauważa się coraz częstsze powiązania pomiędzy kibicami, a zorganizowaną przestępczością. Przykładem może być działania funkcjonariuszy Wydziału do Walki z Przestępczością Pseudokibiców Komendy Wojewódzkiej Policji w Łodzi, którzy rozbili grupę przestępczą związaną z produkcją i handlem substancjami odurzającymi na znaczną skalę. Zatrzymani byli w większości związani z jednym z łódzkich klubów piłkarskich, a ich działalność obejmowała m.in. produkcję amfetaminy oraz dystrybucję narkotyków, również w środowisku kibiców podczas wydarzeń sportowych. Z ustaleń śledczych wynika, że grupa funkcjonowała co najmniej od 2012 roku, a jej skład ulegał zmianom w czasie. W toku działań operacyjnych zatrzymano pięć osób – trzech mężczyzn oraz dwie kobiety – z których część miała bezpośrednie powiązania z ruchem pseudokibicowskim. Produkowane i rozprowadzane narkotyki, głównie amfetamina i marihuana, trafiały zarówno do odbiorców indywidualnych, jak i były rozpowszechniane w środowiskach stadionowych. Większość członków grupy miała już wcześniej konflikty z prawem, głównie na tle przestępstw narkotykowych. Skala procederu była znacząca – według szacunków służb grupa mogła wprowadzić do obrotu ponad 200 kg substancji psychoaktywnych. Podczas przeszukań ujawniono również znaczne ilości narkotyków oraz około 1000 litrów alkoholu niewiadomego pochodzenia²⁵.

Powyższa sytuacja nie jest sytuacją jednorazową. W toku działań Centralnego Biura Śledczego Policji oraz Prokuratury Okręgowej w Krakowie ujawniono działalność zorganizowanej grupy przestępczej, powiązanej ze środowiskiem pseudokibiców trzech klubów sportowych. Jej członkowie zajmowali się przemytem, produkcją i handlem narkotykami na terenie województw małopolskiego i podkarpackiego. Grupa funkcjonowała od 2019 roku, rozprowadzając znaczne ilości substancji psychoaktywnych, takich jak amfetamina, mefedron, ecstasy, marihuana, haszysz oraz 3-CMC – silny narkotyk syntetyczny. Narkotyki były produkowane m.in. przy użyciu profesjonalnej

²⁴ M. Jurczewski, *Prawno-kryminalistyczna problematyka przestępczości stadionowej*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2013, s. 110.

²⁵ A. Jedlińska, *Robili gang narkotykowy w Łodzi. Wśród jego członków byli pseudokibice jednego z łódzkich klubów piłkarskich*, <https://gol24.pl/rozbili-gang-narkotykowy-w-lodzi-wsrod-jego-czlonkow-byli-pseudokibice-jednego-z-lodzki-klubow-pilkarskich/ar/c1-15193594>, (Dostęp: 05.05.2025 r.).

tabletkarki, a rozprowadzane także w środowiskach pseudokibicowskich²⁶. Można dojść do pewnych wniosków, iż alkohol i różne substancje odurzające, w postaci wszelakiej maści narkotyków są bezpośrednio związane z kręgami kibiców. Doprowadzają do wybuchów agresji, niebezpiecznych zachowań oraz szerzenia przestępczości na terenie stadionów i poza nimi.

4. Wpływ mediów na zachowanie kibiców

Jednym z przejawów przemian cywilizacyjnych ostatnich dekad jest rosnące znaczenie mediów masowych oraz ich wpływ na jednostki. Według Alvina Tofflera, żadne wcześniejsze pokolenie nie miało styczności z tak ogromną liczbą wydarzeń widowiskowych, jaką codziennie konsumują współczesne społeczeństwa, w tym również dzieci²⁷.

Zagadnienia sportowe są powszechnie obecne w mediach, a ich znaczenie wykracza poza wymiar rekreacyjny. Jak zauważa W. Rekowski, media przyczyniły się do powszechnego uświadomienia znaczenia sportu w kontekście politycznym i gospodarczym²⁸.

Według T. Gobana-Klasa, przekaz medialny wpłynął na transformację systemu wartości kultury fizycznej – zmieniając postrzeganie sportu zarówno profesjonalnego, jak i rekreacyjnego²⁹.

Sport pojawił się w mediach już w XIX wieku, najpierw w prasie, a następnie w radiu. Transmisje telewizyjne rozpoczęto w latach 30. XX wieku, a już wówczas zauważono ich potencjał. Telewizja szybko zrozumiała atrakcyjność wydarzeń sportowych – ich dynamika i widowiskowość przyciągały szeroką publiczność, a koszty realizacji transmisji były relatywnie niskie. W konsekwencji sport stał się ważnym elementem programów telewizyjnych, szczególnie w stacjach komercyjnych³⁰.

Obecnie wydarzenia sportowe często trafiają na czołówki ogólnopolskich dzienników. Jak wykazują analizy, także w przeszłości – np. po sukcesach reprezentacji Polski – media poświęcały im szczególne miejsce na łamach

²⁶ *Pseudokibice różnych klubów sportowych współpracowali ze sobą handlując narkotykami*, <https://malopolska.policja.gov.pl/krk/aktualnosci/aktualnosci/5727>, Pseudokibice-roznych-klubow-sportowych-wspolpracowali-ze-soba-handlujac-narkotyki.html, (Dostęp 05.05.2025 r.).

²⁷ A. Toffler, *Szok przyszłości*, Wydawnictwo PIW, Warszawa 1974, s. 234.

²⁸ W. Rekowski, *Kultura masowa i kultura fizyczna*, [w:] *Socjologia kultury fizycznej*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1995, s. 66.

²⁹ T. Goban-Klasa, *Wielkie zawody na małym ekranie*, [w:] *Przekazy i opinie* nr.3, Warszawa, 1980 r.

³⁰ W. Rekowski, *Kultura masowa i kultura fizyczna*, [w:] *Socjologia kultury fizycznej*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1995, s. 67.

gazet. Historia relacjonowania sportu w radiu sięga 1927 roku, kiedy to przeprowadzono transmisję meczu piłkarskiego pomiędzy Arsenalem a Sheffield United. Od tego czasu dziennikarstwo sportowe na stałe wpisało się w ramówki radiowe i telewizyjne – przykładem są audycje takie jak „Studio 13” w Trójce czy „Z mikrofonem po boiskach” w Radiu Katowice. Tematyka sportowa stała się też jednym ze stałych elementów serwisów informacyjnych. Ma również osoby segment w wyświetlanych wiadomościach telewizyjnych oraz serwisach internetowych. Patrząc szczególnie na telewizję widoczna jest walka pomiędzy komercyjnymi stacjami na emitowanie na wyłączność meczów i relacjonowanie ich³¹.

Tematyka chuligaństwa stadionowego regularnie pojawia się w mediach, a relacje z zajęć o charakterze burd stadionowych trafiają zazwyczaj na czołówki gazet ogólnopolskich i lokalnych. Jak zauważa Stanisław Wanat, media – zwłaszcza w przypadkach skrajnych – potrafią nie tylko informować, ale i pośrednio przyczyniać się do eskalacji agresywnych zachowań wśród kibiców. Prasa, radio i telewizja często w sposób wyselekcjonowany przedstawia wydarzenia sportowe, koncentrując się na kontrowersjach, incydentach i wypowiedziach budzących emocje. Często nadmiernie eksponują negatywne zdarzenia, takie jak bójki czy zachowania agresywne, a nawet poprzez dobór języka czy emocjonalny ton relacji – wzmacniają napięcia społeczne³².

S. Wanat pisze również, że stosując metodę analizy treści, socjologowie stwierdzili, że chuligaństwo w prasie opisywane jest w czterech kategoriach stylistycznych:

- chuligan jako osobnik bezmyślny (głupi), działający bezsensownie, bezrozumnie;
- chuligani jako maniacy, lunatycy, skażeni na umyśle i psychopaci;
- chuligani jako głupcy, podludzie, kryminaliści, zwierzęta;
- chuligani jako mniejszość (nie są fanami ani zwolennikami sportu) nie potrafiąca cieszyć się z futbolu³³.

Z przeprowadzonych analiz treści przekazów medialnych wynika, że kibiców przedstawia się głównie w sposób stereotypowy i jednoznacznie negatywny. Wizerunek chuligana w mediach sprowadzany jest do kilku powtarzalnych schematów: jako osoby bezmyślnej, psychicznie zaburzonej, niebezpiecznej, a wręcz zdehumanizowanej – porównywanej do zwierzęcia. Często

³¹ J. Dudała, *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s. 127.

³² S. Wanat, *Socjologia zachowań chuligańskich w sporcie*, [w:] Kultura Fizyczna, nr. 7-8, Warszawa, 1992 r., s. 18.

³³ Tamże.

przedstawia się ich również jako margines społeczny niemający związku z ideą sportu, co dodatkowo pogłębia negatywną narrację³⁴.

Środki masowego przekazu często poszukują sensacji, co skutkuje kreowaniem atmosfery napięcia, a następnie moralizowaniem zachowań kibiców. Tego typu działania mogą przyczyniać się do eskalacji agresji. Dobrym przykładem jest sytuacja sprzed meczu

Lecha Poznań z Legią Warszawa w październiku 1996 roku. W mediach, m.in. w „Gazecie Poznańskiej”, podkreślano niechęć mieszkańców regionu wielkopolskiego wobec stolicy i stołecznych klubów, co miało na celu podsycenie emocji. W konsekwencji doszło do zamieszek – rannych zostało 48 policjantów, zniszczono kilka radiowozów i samochodów z warszawskimi rejestracjami. Podobne napięcia towarzyszyły meczowi Lecha z Legią w Poznaniu, kiedy to kibice rzucali kamieniami w autokar piłkarzy z Warszawy. Choć media nie ponoszą bezpośredniej odpowiedzialności za akty przemocy, to jednak ich narracja często pogłębia podziały i prowokuje niepokojące reakcje. Dziennikarze, szukając sensacyjnych tematów, nierzadko wzmacniają wrogie nastroje między kibicami, czego przykładem jest materiał zatytułowany „Wojna kibiców – wojna Wielkopolski z Mazowszem”³⁵.

Eksperti ds. bezpieczeństwa, tacy jak Cezary Plencler z firmy ochroniarskiej „FOSA”, zwracają uwagę na rolę mediów w kreowaniu wizerunku chuliganów stadionowych i podsycaniu atmosfery zagrożenia. Choć dostrzegalny jest postęp w odpowiedzialnym przekazywaniu informacji po tragicznych wydarzeniach, nadal widoczne jest dążenie mediów do szukania sensacji, zamiast rzetelnego przedstawiania problemu³⁶.

Dorota Kubacka-Jasiecka zauważa, że media często pełnią funkcję propagandową i ideologiczną, dostarczając moralnego uzasadnienia dla aktów wandalizmu, traktowanych przez chuliganów jako forma odwetu czy wyraz słusznego gniewu. Niszczenie mienia, a nawet przemoc fizyczna, mogą w takim kontekście zyskiwać status wartości samych w sobie³⁷.

Dla pseudokibiców media stanowią platformę umożliwiającą zaistnienie i zdobycie rozgłosu. Są oni świadomi zainteresowania dziennikarzy ich zachowaniami, co bywa dodatkową motywacją do prowokowania zamieszek

³⁴ J. Dudala, *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s. 127.

³⁵ Tamże, s. 136.

³⁶ J. Dudala, *Rzeczywistość nie jest czarno biała*, [w:] Sport, 2000 r., s. 14.

³⁷ D. Kubacka-Jasiecka, *W poszukiwaniu tożsamości - od agresji potencjalne do destruktywności*, [w:] *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2001, s. 72.

oraz wprowadzania dziennikarzy w błąd, który oni później publikują na łamach telewizji czy gazet. Jednym z takich przypadków był artykuł napisany przez Marcina Mellera, w gazecie „Polityka”. Dziennikarz dostał pewne informacje, które postanowił opublikować, a później drwiono z jego braku zapoznania z tematem. Napisał tam, że pewien kibic z Poznania wprowadził nowatorskie rozwiązania umawiania się na tzw. ustawki. Opisał w gazecie, że specjalnie wyszkolone zwierzęta, w tym przypadku psy, przenoszą na sektor wrogiej drużyny telefony komórkowe, by tak komunikować się z drużyną przyjeżdżną i umówić się na walkę poza stadionem³⁸.

Media często przedstawiają środowisko kibiców w sposób wybiórczy i przeważnie negatywny. W dominującym przekazie kibic jawi się jako chuligan lub zagrożenie, co wpływa na jednostronny obraz tej grupy społecznej. Przeciwwagą wobec tego typu narracji stanowi miesięcznik *To My Kibice*, który funkcjonuje na rynku od 2001 roku i koncentruje się na tematyce ruchu kibicowskiego – zarówno polskiego, jak i zagranicznego. Wydawnictwo to prezentuje środowisko ultrasów w sposób bardziej zrównoważony – nie unika opisywania negatywnych incydentów, ale równocześnie eksponuje pozytywne działania kibiców, jak inicjatywy społeczne, akcje charytatywne czy oprawy meczowe. Ważną cechą *To My Kibice* jest umożliwienie kibicom zabrania głosu – mogą oni samodzielnie przedstawić swoją perspektywę, odnieść się do publicznego wizerunku kreowanego przez media i zaprezentować własne spojrzenie na działalność fanowską. Czasopismo pełni więc funkcję oddolnego medium, tworzonego przez kibiców dla kibiców, co czyni je wartościowym przykładem aktywności obywatelskiej³⁹.

W jednym z numerów miesięcznika przedstawiono przyczyny, dla których media masowe regularnie pokazują kibiców w złym świetle. Według autorów artykułu, istotny wpływ na ten wizerunek miały telewizyjne programy, w których kibice byli ukazywani przede wszystkim jako chuligani lub przestępcy. Redakcja TMK zauważa, że telewizja chętnie emituje materiały o charakterze sensacyjnym, natomiast pozytywne aspekty działalności kibiców są często pomijane lub wycinane w procesie montażu. W przypadku programów nadawanych na żywo, prowadzący nierzadko ograniczają możliwość swobodnej wypowiedzi przedstawicielom środowiska kibicowskiego, unikając zadawania pytań, które mogłyby przyczynić się do zmiany obrazu tej grupy⁴⁰.

³⁸ M. Meller, P. Pytlakowski, *Liga Chuliganów*, Polityka, 1998r., s. 5.

³⁹ W. Guzewicz.; P. Czuryłło, „*To My Kibice*” (2001-2012). *Powstanie – Redakcja – Charakterystyka*, *CetL* 2015, 8, 7-15.

⁴⁰ NoName88, *Kibic w mediach*, *To My Kibice*, 2005 nr 5.

Podobnie jak inne grupy społeczne, środowisko kibicowskie wykształciło własne kanały komunikacji. Jednym z istotnych narzędzi przekazu są czasopiśma dedykowane wyłącznie tej grupie odbiorców, określane potocznie mianem „fanzinów”, tak jak wyżej wymieniony miesięcznik *To My Kibice*. W Polsce ich rozwój rozpoczął się w latach 90. XX wieku. Publikacje te zawierają relacje z wydarzeń na stadionach krajowych i zagranicznych, opisy konfrontacji kibiców, wyjazdów na mecze, szczegóły dotyczące opraw meczowych, a także informacje na temat wyników spotkań. Artykuły są tworzone przez redakcję lub – znacznie częściej – przesyłane bezpośrednio przez kibiców uczestniczących w opisywanych wydarzeniach⁴¹.

Charakterystyczną cechą fanzinów jest bogata warstwa wizualna – liczne zdjęcia, ilustracje i grafiki związane z kulturą kibicowską. Szczególną popularnością tego typu wydawnictwa cieszyły się na początku XXI wieku. Jednak wraz z rozwojem internetu, tradycyjne formy komunikacji zostały w dużej mierze zastąpione przez portale internetowe, fora dyskusyjne oraz aplikacje mobilne. Współcześnie niemal każdy klub sportowy posiada własną oficjalną stronę internetową, jednak dla samych kibiców istotniejszą rolę odgrywają nieformalne kanały komunikacji⁴².

Na nieoficjalnych forach i stronach internetowych kibice wymieniają się informacjami dotyczącymi organizacji wyjazdów, przygotowania opraw meczowych, pojawiania się nowych gadżetów klubowych, a także – w bardziej radykalnych odłamach – planowanych konfrontacji, tzw. „ustawek” czy burd stadionowych. Przestrzenie te pełnią funkcję zarówno informacyjną, jak i integracyjną, umożliwiając stały kontakt pomiędzy członkami społeczności kibicowskiej. Często są one również miejscem publikowania zdjęć i grafik dokumentujących życie kibicowskie⁴³.

Relacje między mediami a środowiskiem kibiców są złożone i często nacechowane napięciem. Media tradycyjne, zwłaszcza ogólnopolskie dzienniki oraz telewizja, zwykle koncentrują się na sensacyjnych aspektach działalności kibiców, prezentując ich głównie w kontekście agresji, burd stadionowych czy przestępczości zorganizowanej. Taki sposób relacjonowania nie tylko kreuje jednostronny obraz środowiska kibicowskiego, ale także może wpływać na jego dalszą radykalizację. Przekaz medialny często pomija pozytywne inicjatywy kibiców, takie jak oprawy meczowe, działania charytatywne czy lokalne akcje społeczne. Z drugiej strony, sami kibice również tworzą swoje własne kanały komunikacji, takie jak fanziny, portale internetowe czy fora, które

⁴¹ M. Babik, *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 123.

⁴² Tamże, s. 40.

⁴³ Tamże, s. 43.

pozwalają im na przedstawienie własnej perspektywy. W rezultacie, współczesny obraz kibica sportowego w mediach jest w dużej mierze efektem selektywnego doboru tematów i ujęć przez redakcje, co prowadzi do jego stereotypizacji. Równocześnie środowisko kibicowskie podejmuje działania, by pokazać swoje prawdziwe oblicze, wykorzystując do tego własne, niezależne formy przekazu⁴⁴.

Zakończenie

Celem niniejszego opracowania było przedstawienie zjawiska przestępczości stadionowej w Polsce jako problemu społecznego, wymagającego zarówno skutecznych działań instytucjonalnych, jak i pogłębionej refleksji nad rolą kultury kibicowskiej we współczesnym społeczeństwie. Podjęto próbę zrozumienia przyczyn agresywnych zachowań wśród części kibiców piłkarskich, wskazując na ich wieloaspektowy i złożony charakter. Zaznaczono, że źródła chuligaństwa stadionowego są zróżnicowane i często się przenikają – obejmują m.in. potrzebę przynależności, odreagowanie emocji, frustracje społeczne, konflikty tożsamościowe czy dążenie do dominacji w grupach subkulturowych. Wskazano również na rolę ideologii buntu wobec państwa i mediów. Brak jednej, uniwersalnej przyczyny agresji kibiców podkreśla złożoność zjawiska przestępczości stadionowej i trudności w opracowaniu skutecznych metod jej przeciwdziałania. Wnioski z analizy wskazują, że walka z tym problemem wymaga zarówno efektywnych działań instytucjonalnych, jak i zaangażowania samych kibiców oraz pogłębionych badań nad społecznym podłożem tych zachowań.

Bibliografia:

1. Aronson E., *Człowiek Istota Społeczna*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2020.
2. Babik M., *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010
3. Chlebowicz P., *Chuligaństwo stadionowe, Studium Kryminologiczne*, Warszawa 2009
4. Dudała J., *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004

⁴⁴ J. Dudała, *Fani-chuligani. Rzecz o polskich kibolach*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2004, s. 142.

5. Fromm E., *Anatomia ludzkiej destrukcyjności*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1998.
6. Gac K., *Chuligaństwo stadionowe - próba socjologicznej analizy zjawiska*, Instytut Politologii, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Warszawa 2020.
7. Goban-Klas T., *Wielkie zawody na małym ekranie*, [w:] *Przekazy i opinie* nr.3, Warszawa, 1980 r.
8. Gorący A., *Władczość sportowa – stadium agresji*, [w:] *Roczniki Naukowe AWF*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1992.
9. Guzewicz W., Czuryło P., „To My Kibice” (2001-2012). Powstanie – Redakcja – Charakterystyka, *CetL* 2015, 8
10. Jurczewski M., *Prawno-kryminalistyczna problematyka przestępczości stadionowej*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2013.
11. Kamiński M., *Chuligaństwo stadionowe, problematyka prawna, kryminologiczna i psychologiczna*, Poltext Sp. Z o.o., Warszawa 2021.
12. Kosewski M., *Agresywni przestępcy*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1997.
13. Kubacka-Jasiecka D., *W poszukiwaniu tożsamości - od agresji potencjalne do destruktywności*, [w:] *Dewiacje wśród młodzieży. Uwarunkowania i profilaktyka*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2001.
14. Meller M., Pytlakowski P., *Liga Chuliganów*, *Polityka*, 1998 r.
15. NoName88, *Kibic w mediach*, *To My Kibice*, 2005, nr 5.
16. Nowicka A., *Chuligaństwo – agresja dla zabawy*, *Edukacja i Dialog*, 2004, nr 4, s. 60.
17. Pawełczyńska A., *O niektórych przyczynach chuligaństwa*, [w:] *Chuligaństwo. Studia*, red. J.Sawicki, Warszawa 1956 r.
18. Rekowski W., *Kultura masowa i kultura fizyczna*, [w:] *Socjologia kultury fizycznej*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1995.
19. Rekowski W., *Kultura masowa i kultura fizyczna*, [w:] *Socjologia kultury fizycznej*, red. Z. Krawczyk, AWF, Warszawa 1995.
20. Rządkowski J., Napierała M., Cieślicka M., Zukow W., Muszkieta R., Iermakov S., *Agresja Wśród Kibiców Piłki Nożnej*, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2013.
21. Skorny Z., *Psychologiczna analiza agresywnego zachowania się*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1968.
22. Toffler A., *Szok przyszłości*, Wydawnictwo PIW, Warszawa 1974.
23. Wanat S., *Socjologia zachowań chuligańskich w sporcie*, [w:] *Kultura Fizyczna*, nr 7-8, Warszawa, 1992 r.
24. Zieliński R., *Pamiętnik kibica*, Wrocławska Drukarnia Naukowa, Wrocław 1993.

Akty prawne:

1. Decyzja nr 57 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 lutego 2005 roku w sprawie systemu gromadzenia i przetwarzania przez Policję informacji dotyczących bezpieczeństwa masowych imprez sportowych oraz udzielenia informacji o osobach, wobec których orzeczono środek karny zakazu wstępu na imprezę masową, Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji nr 6, poz. 24 i 25.
2. Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, Dz.U. 2009 nr 62 poz. 504, art. 56.

Źródła internetowe:

1. <https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/chuliga%C5%84stwo>
2. <https://gol24.pl/rozbili-gang-narkotykowy-w-lodzi-wsrod-jego-czlonkow-byli-pseudokibice-jednego-z-lo dzkich-klubow-pilkarskich/ar/c1-15193594>
3. <https://malopolska.policja.gov.pl/krk/aktualnosci/aktualnosci/5727,Pseudo kibice-roznych-klubow-sport owych-wspolpracowali-ze-soba-handlujac-narkotyk.html>